

ΕΚΤΑΚΤΟΝ ΤΕΥΧΟΣ
“ ΑΡΧΕΙΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ”

ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΥΠΟ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

» Nur aus der höchsten Kraft der Gegenwart dürft ihr das Vergangene deuten »
Nietzsche

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ “ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΝ,,
ΑΘΗΝΑΙ — 1930

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

Οίονδῆποτε ἐπιστημονικόν, ἀλλὰ καὶ καθαρῶς φιλοσοφικόν ἔργον τὸ ὁποῖον συνυφαίνεται καὶ μὲ περισσότερα προσωπικὰ στοιχεῖα, πρέπει νὰ ἔχη ὡς κανόνα ἀπαράβατον τὸ *de nobis silemus*. Τὸν ὅρον τοῦτον ἐτήρησα ἀπαρεγκλίτως εἰς ὅλα μου τὰ φιλοσοφικὰ δοκίμια. Ὅταν ἔμῳς διατυποῦνται ἀντιρρήσεις κατὰ τῶν ἔργων ἐνὸς ἐπιστήμονος καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀντιρρήσεων αὐτῶν ἐκφέρεται κρίσις περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἐπιστήμονος αὐτοῦ, τότε ἡ ἐπιστημονικὴ ἀμυνα, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἠθικὴν ἀμυναν, ἐπιβάλλει ἄλλον ὅρον, ἐπίσης ἀπαραίτητον διὰ πᾶσαν ἐπιστημονικὴν ὑπόστασιν, τὸ «*λόγον διδόναι παντὶ τῷ αἰτοῦντι*».

Μὲ τὸ ἰδιαίτερον αὐτὸ τεῦχος τοῦ «*ἀρχείου φιλοσοφίας καὶ θεωρίας τῶν ἐπιστημῶν*» δίδω λόγον περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς μου ἐργασίας καὶ ἀναιρῶ μίαν πρὸς μίαν ὅλας τὰς ἀστηρίκτους ἀντιρρήσεις τὰς ὁποίας διετύπωσαν ὁ κ. Θ. Βορέας καὶ ὁ κ. Κ. Λογοθέτης κατὰ τῆς μελέτης μου «*Platons Dialektik des Seins*» (Tübingen 1927), καὶ κατὰ τῆς πραγματείας μου «*αἱ ἀρχαὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας*» (Ἀθῆναι, 1928), ἐπ' ἀφορμῇ τῆς ὑπ' ἐμοῦ ὑποβληθείσης αἰτήσεως ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ.

Εἰς ἄλλο ἐπίσης ἰδιαίτερον τεῦχος τοῦ «*ἀρχείου φιλοσοφίας καὶ θεωρίας τῶν ἐπιστημῶν*» θὰ προβῶ εἰς τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἀντιρρήσεων τὰς ὁποίας διετύπωσαν οἱ ἀνωτέρω κατὰ τῶν ἔργων μου «*Plotins Metaphysik des Seins*» (Bühl-Baden 1928) καὶ κατὰ τῶν δύο μου πραγματειῶν «*αἱ θεμελιώδεις ἔννοιαι τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλωτίνου*» (Ἀθῆναι 1928) καὶ «*ἡ θεωρία τοῦ λόγου ἢ γνωσεολογία*» (Ἀθῆναι 1928).

Ἀθῆναι 10 Νοεμβρίου 1929,

Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1928 ὑπέβαλα εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν αἴτησιν ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ διὰ τὴν ἔδραν τῆς συστηματικῆς φιλοσοφίας. Ὡς διατριβὴν ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ ὑπέβαλα τὴν μελέτην μου «αἱ ἀρχαὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας» (Ἀθῆναι 1928), συνυπέβαλα δὲ, κατὰ νόμον, καὶ ὅλα μου τὰ λοιπὰ φιλοσοφικὰ ἔργα, δηλαδὴ δύο ἔργα εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν α) Platons Dialektik des Seins (Tübingen, Mohr 1927) καὶ β) Plotins Metaphysik des Seins (Bühl—Baden 1928) καὶ δύο πραγματείας εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν α) θεωρία τοῦ λόγου ἢ γνωσεολογία, μέρος Α' καὶ β) αἱ θελελιώδεις ἔννοιαι τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλωτίνου (Ἀθῆναι 1928).

Σύμφωνα μὲ τὰς πανεπιστημιακὰς συνηθείας, πρὶν ἀκόμη ὑποβάλω τὴν ἐκθεσίν μου, ἐπεσκέφθην τοὺς κ.κ. Θ. Βορέαν καὶ Κ. Λογοθέτην, τοὺς ἀντιπροσωπεύοντας τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀνεκοίνωσα εἰς αὐτοὺς τὴν πρόθεσίν μου. Καὶ ὁ μὲν καὶ ὁ δὲ μοῦ ὑπέδειξαν, ὅτι εἶναι ὀλίγαι αἱ αἰθουσαι τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς καὶ, ὅτι ὡς ὑφηγητῆς δὲν θὰ ἔχω χῶρον διὰ νὰ κάμω τὰς παραδόσεις μου καὶ, ὅτι ἐπιπροσθέτως ἡ ὑφηγεσία δὲν ἔχει καμμίαν σημασίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Συγκεκριμένως δὲ ὁ κ. Θ. Βορέας, ἀφοῦ ἐζήτησε παρ' ἐμοῦ πληροφορίας περὶ τῶν φιλοσοφικῶν μου σπουδῶν καὶ τῶν φιλοσοφικῶν μου ἔργων, μοῦ εἶπεν, ὅτι πρέπει νὰ ἐπιδιώξω θέσιν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης ὅπου ὑπάρχει καὶ χῶρος. Ὁ δὲ κ. Κ. Λογοθέτης, ἀφοῦ προσεπάθησε νὰ μὲ ἀποτρέψῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιδιώξω ὅπως δῆποτε νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, ἰδὼν τὴν ἀμετάτρεπτόν μου πρόθεσιν ὅπως ὑποβάλω αἴτησιν ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ, μοῦ εἶπεν, ὅτι ὁ ἔλεγχος τῶν ἔργων μου θὰ εἶναι πολὺ αὐστηρὸς καὶ, ὅτι θὰ εἶναι προτιμώτερον νὰ μὴν ὑποστῶ τὸν ἔλεγχον αὐτόν.

Μετά τήν δήλωσιν αὐτήν, εἶπα ρητῶς καί κατηγορηματικῶς εἰς τόν κ. Κ. Λογοθέτην, ὅτι κατ' οὐδένα λόγον φοβοῦμαι τόν ἔλεγχον καί, ὅτι ἀπό τῆς στιγμῆς κατὰ τήν ὁποίαν ἐμφανίζεται κανεῖς εἰς τήν δημοσιότητα μέ τὰ συγγράμματά του ὑποτίθεται, ὅτι ὑπάρχει τὸ ἐνδεχόμενον τοῦ ἐλέγχου. Προσέθηκα μάλιστα, ὅτι τήν ἐπιστήμην δέν ἤμπορῶ νά τήν χωρίσω ἀπό τόν ἔλεγχον καί, ὅτι θά τὸ ἐθεώρουν ὡς λιποταξίαν ἀπό τὸ ἐπιστημονικόν ἔργον, ἂν δέν ὑπέβαλα τήν αἴτησίν μου ἐπὶ ὑψηγεία, ἐπειδὴ πρόκειται νά ὑποβληθοῦν τὰ ἔργα μου εἰς αὐστηρόν ἔλεγχον, τόν ὁποῖον ἄλλως τε δέν θά ὑφίσταντο διὰ πρώτην φοράν, διότι τὰ γερμανικά μου ἔργα εἶχαν ἤδη ἐλεγχθῆ καί ἐγκριθῆ ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων καθηγητῶν.

Ἡ φιλοσοφικὴ σχολή, μετὰ τήν ὑποβολήν τῆς αἰτήσεώς μου, ἀνέθηκεν εἰς τόν ἀρμοδίον καθηγητήν κ. Θ. Βορέαν νά συντάξῃ τήν εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν περὶ τῶν φιλοσοφικῶν μου ἔργων, ὁ δὲ κ. Βορέας ἔχων τήν γνώμην, ὅτι ἡ κρίσις ἐπὶ ὑψηγεία πρέπει νά γίνεται ὑπὸ δύο καθηγητῶν καί εὐρών ἐπὶ πλέον τήν ὑπ' ἐμοῦ ὑποβληθεῖσαν ὕλην ὡς ὑγκώδη, ἐζήτησε τήν ἀρωγὴν τοῦ κ. Κ. Λογοθέτη διὰ τήν σύνταξιν τῆς ἐκθέσεως, ἂν καί ὁ νόμος ὀρίζει, ὅτι τήν εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν διὰ τὰ ἔργα τοῦ ὑποψηφίου ὑψηγητοῦ συντάσσει μόνον ὁ ἀρμοδίος καθηγητής. Καί ὑπογράφεται μὲν ἡ ἐκθεσις μόνον ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Βορέα, ὡς δηλοῦται ὁμῶς εἰς τήν ἀρχὴν τῆς ἐκθέσεως, συνειργάσθη διὰ τήν σύνταξιν αὐτῆς καί ὁ κ. Κ. Λογοθέτης, ὁ ὁποῖος πάντως ἔχει χειρογραφήσει τήν ὅλην ἐκθεσιν.

Διὰ τὸ ἱστορικόν τοῦ πράγματος σημειῶνω, ὅτι τόν μὲν κ. Θ. Βορέαν ἐγνώρισα τὸ πρῶτον ὅταν τόν ἐπεσκέφθη πρὶν ἀκόμη ὑποβάλλω τήν αἴτησίν μου, τόν δὲ κ. Κ. Λογοθέτην ἐγνώριζα ἀπὸ πρὶν, διότι διετέλεσα ἄλλοτε καί μαθητῆς του εἰς τήν Ριζάρειον σχολήν.

Ἡ ἐκθεσις τοῦ κ. Θ. Βορέα καί κ. Κ. Λογοθέτη ἀπορρίπτει ὅλας μου τὰς φιλοσοφικάς πραγματείας, ἐκτὸς τῆς περὶ τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Πλάτωνος τήν ὁποίαν ἀπορρίπτει μὲν ὡς σύνολον, δέν θεωρεῖ ὁμῶς «ἄμοιρον ἀξίας ἐν τοῖς κατὰ μέρος». Ἄς σημειωθῆ δὲ, ὅτι ἡ πραγματεία αὕτη ἀποτελεῖ τήν ἀπαρχὴν τοῦ ἐπιστημονικοῦ καί τοῦ φιλοσοφικοῦ μου ἔργου, καί συνεπῶς θά ἔπρεπε νά εἶναι καί αὕτη ἢ μᾶλλον αὕτη κυρίως «ἄμοιρος ἀξίας», ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχει δημοσιευθῆ εἰς διακεκριμένην σειρὰν φιλοσοφικῶν πραγματειῶν ἐν Γερμανίᾳ (βλέπε κατωτέρω), ἵνα κολασθῆ ἢ κακῆ ἐντύπωσις τήν ὁποίαν θά ἐπροξένη ἢ πλήρης ἀπόρ-

ριψίς της ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων κριτῶν, ἐχαρακτηρίσθη ὡς «οὐχὶ ἄμιρος ἀξίας ἐν τοῖς κατὰ μέρος». Ἡ ἐκθεσις ὑποβλήθεισα εἰς τὴν ὀλομέλειαν τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς ἐγένετο δεκτὴ. Κατὰ τῆς ἐκθέσεως ἐφήφισαν οἱ κκ. Σ. Κουγέας, Ν. Βέης καὶ Κ. Ἀμαντος. Οὕτω πῶς ἡ φιλοσοφικὴ σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν ἐπεκύρωσε τὴν ἐκθεσιν καὶ μὲ ἀπέκλεισε ἀπὸ τὴν προφορικὴν δοκιμασίαν, ἡ ὁποία ἔχει τόσην σπουδαιότητα διὰ τὴν ὑφηγεσίαν καὶ ἡ ὁποία δίδει τὸ δικαίωμα εἰς τὸν ὑποψήφιον νὰ ὑποστηρίξῃ προφορικῶς τὸ ἔργον του. Ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει κανένας ἄλλος δρόμος πρὸς ἀναίρεσιν ἐκείνων τὰ ὁποία ἡ εἰσηγητικὴ ἐκθεσις τοῦ κ. Θ. Βορέα καὶ τοῦ κ. Κ. Λογοθέτη ἐμπεριέχει κατὰ τοῦ φιλοσοφικοῦ καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ μου ἔργου, ἀκολουθῶ τὸν δρόμον τῆς δημοσιότητος, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ προσιτὸς εἰς ὅλους, ὅσοι τυχόν ἤθελον ἐνδιαφερθῆναι εἰς ἓνα ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἀνεξαρτήτως τῆς προσωπικῆς του ἀπόψεως, ἡ ὁποία οὐδένα ἐνδιαφέρει, οὔτε καὶ ἐμὲ τὸν ἴδιον, ἔχει ὅμως ἀπόψιν ἐπιστημονικὴν καὶ ἠθικὴν, ἡ ὁποία θὰ ἔπρεπε νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον ὅλων τῶν ἐργαζομένων διὰ τὴν ἀναζωπύρωσιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου μας. Ὅσοι γνωρίζουν τὰς πικρίας καὶ ἀπογοητεύσεις παντὸς πράγματι πνευματικοῦ ἀγῶνος ἐν Ἑλλάδι θὰ ἔχουν ἴσως τὴν περιέργειαν νὰ μάθουν διατί ἓνας νέος, εὐδοκίμως σπουδᾶσας κατὰ τὴν κρίσιν τοῦλάχιστον τῶν καθηγητῶν του, οἱ ὁποῖοι εἶναι συνάμα καὶ ἠγέται τῆς φιλοσοφικῆς κινήσεως ἐν Γερμανίᾳ, καὶ δημοσιεύσας μελέτας εὐμενέστατα ὑπ' αὐτῶν κριθείσας, εὐρέθη πρὸ τῆς ἰσχυρᾶς ἀντιδράσεως τῆς ἐμφανῶς διατυπωμένης εἰς τὴν εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν τοῦ κ. Θ. Βορέα καὶ κ. Κ. Λογοθέτη. Θὰ ἔχουν τὴν περιέργειαν νὰ μάθουν πῶς ὁ νέος αὐτός, ὅταν, μετὰ ὀκταετείς σπουδᾶς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ δὲν ἠκολούθησε τὴν πεπατημένην ὁδὸν τῆς προσχωρήσεως εἰς οἷονδήποτε πνευματικὸν κύκλον, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ μόνον ἐζήτησε τὴν ἀμισθον θέσιν τοῦ ὑφηγητοῦ, ἀπεκλείσθη ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον τῆς πατρίδος του, ἐνῶ θὰ εἶχε βεβαίαν ἐμμισθον ὑφηγεσίαν ἐν Γερμανίᾳ, ἂν ἔστεργε νὰ ἀλλάξῃ τὴν ὑπηκοότητά του.

Πρὶν εἰσελθῶ εἰς τὴν ἀνασκευὴν τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως τῆς ἀπορριπτύσεως τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ φιλοσοφικὸν μου ἔργον, κρίνω σκόπιμον νὰ εἶπω τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον ἐπεδίωξα νὰ γίνω ὑφηγητής. Δὲν ἐζήτησα βεβαίως τὴν ὑφηγεσίαν διὰ τὸν ἀπλοῦν τίτλον τοῦ ὑφηγητοῦ, ἀλλὰ διότι δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου θὰ μοῦ ἦτο δυνατόν νὰ

ἐπικοινωνήσω ἀμεσώτερον μὲ τοὺς νέους καὶ νὰ λάβω ἀφορμὴν νὰ ἀναπτύξω προσωπικώτερον τὰς φιλοσοφικὰς μου ἀντιλήψεις (δεδομένου μάλιστα, ὅτι αἱ φιλοσοφικαὶ μου πραγματεῖαι δὲν ἔχουν χαρακτῆρα καθόλου εἰσαγωγικόν) καὶ οὕτω πως νὰ συμβάλω τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν ἀναζωογόνησιν τοῦ φιλοσοφικοῦ πνεύματος εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ γενικῶς νὰ ὑποβοηθῶ τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσῃ ἐλευθερίαν τινὰ εἰς τὴν σκέψιν καὶ ἦθος τι εἰς τὴν ψυχὴν.

Ἡ ΠΕΡΙ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΟΥ

Ἡ πραγματεία μου περὶ τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Πλάτωνος ὑπεβλήθη ὑπ' ἐμοῦ εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Heidelberg ὡς διδακτορικὴ διατριβὴ (τῷ 1924) καὶ ἐκρίθη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας Ernst Hoffmann. Ὁ Hoffmann ἐχαρακτήρισε τὴν πραγματείαν μου αὐτὴν ὡς ἐντελῶς πρωτότυπον, δι' αὐτὸ δὲ καὶ ἐξέδωκεν αὐτὴν εἰς τὴν σειρὰν τῶν φιλοσοφικῶν διατριβῶν τῶν ἐκδιδομένων ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Heinrich Rickert γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Heidelberger Abhandlungen zur Philosophie und ihrer Geschichte». Ὅσοι γνωρίζουν τὴν φιλοσοφικὴν παράδοσιν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Heidelberg, συνεχιζομένην τώρα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Hegel διὰ τῶν ἀνδρῶν τοῦ κύρους τοῦ Zeller, τοῦ Kuno Fischer, τοῦ Wilhelm Windelband καὶ τοῦ δρῶντος σήμερον Heinrich Rickert θὰ ἐννοήσουν ἀμέσως τὴν σπουδαιότητα τῆς σειρᾶς αὐτῆς τῶν φιλοσοφικῶν διατριβῶν.

Ἄλλὰ διὰ νὰ δώσω εἰς τοὺς μὴ γνωρίζοντας τὰ φιλοσοφικὰ πράγματα τῆς Γερμανίας μίαν γενικὴν ἰδέαν τοῦ τί σημαίνει ἡ σειρὰ τῶν φιλοσοφικῶν πραγματειῶν τῆς Heidelberg παραθέτω τὰ εἰσαγωγικὰ λόγια τῶν ἰδρυτῶν τῆς σειρᾶς αὐτῆς τὰ ὁποῖα προτάσσονται τῆς πρώτης πραγματείας, τῆς τοῦ Heinrich Rickert.

«Ὁ τίτλος «Heidelberger Abhandlungen» δὲν ἐξελέγη, ἐπειδὴ οἱ ἐκδότης καὶ οἱ συγγραφεῖς τῶν πρὸς δημοσίευσιν προοριζομένων πραγματειῶν δρῶσιν ἐν Heidelberg, ἢ ἔλαβον ἐν Heidelberg τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν μὀρφωσιν. Οὐτε πρόκειται νὰ δημοσιεύωνται εἰς τὴν σειρὰν αὐτὴν πραγματεῖαι μιᾶς χωριστῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, ἢ ὁποῖα ὀνομάζεται συνήθως νοτιοδυτικὴ γερμανικὴ σχολὴ ἢ σχολὴ τῆς Βάδης. Τὸ ὄνομα Heidelberger Adhandlungen δηλοῖ τουναντίον

Ένα καθ'αρχῶς ἐπιστημονικόν γεγονός, τὸ ὁποῖον ὑφίσταται ἀνεξαρτήτως τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ πανεπιστημίου καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι ὄντως ἐνεξάρτητον ἀπὸ κάθε φιλοσοφικῆν σχολήν· τὸ γεγονός αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχει κανεὶς πρὸ ὀφθαλμῶν ὅταν ὁμιλῇ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ περὶ τῆς χαϊδελβεργιανῆς παραδόσεως (Heidelberger Tradition). Τὴν παράδοσιν αὐτὴν θέλουν νὰ ἐξυπηρετήσουν αἱ χαϊδελβεργιναὶ πραγματεῖαι· ὅτι δὲ καὶ σήμερον ἀκόμη δύνανται νὰ ἐξυπηρετήσουν μίαν στερεὰν παράδοσιν, αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχει σημασίαν διὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν τῆς γενικῆς ἀβεβαιότητος καὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ ψηλαφισμοῦ.

Ὁ μεγαλύτερος φιλόσοφος τὸν ὁποῖον ἔσχεν ἡ Heidelberg εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ Hegel. Ἐν τούτοις δὲν δύναται κανεὶς νὰ εἴπῃ, ὅτι δι' αὐτοῦ ἐδημιουργήθη ἡδὴ παράδοσις ἐν Heidelberg. Ἐδράσεν εἰς τὴν Ruperto-Carola μόνον δύο ἔτη, οἱ δὲ ἄμεσοι διάδοχοί του ἦσαν ἄνδρες, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα σήμερον ἐλησιμονήθησαν σχεδὸν ὅλα. Μόνον μὲ τὸν ἱστορικὸν Eduard Zeller, ὁ ὁποῖος ἀνεπτύχθη εἰς τὸν κόσμον τῶν σκέψεων τοῦ Hegel, ἤρχισαν νὰ διδάσκουν ἐν Heidelberg οἱ ἐρευνηταὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπιτρέπουν εἰς ἡμᾶς νὰ ὁμιλοῦμεν σήμερον περὶ χαϊδελβεργιανῆς παραδόσεως. Μετὰ τὸν Zeller ἦλθεν ὁ Kuno Fischer, καὶ εἰς τὴν θέσιν του ἦλθεν ὁ Wilhelm Windelband πλησίον τοῦ ὁποίου ἔδρασεν ὁ κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον πεσὼν Emil Lask. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Windelband προσεκλήθη ὁ ἐκδότης τῶν πραγματειῶν αὐτῶν ρητῶς εἰς τὴν Ruperto-Carola ὡς συνεχιστῆς τῆς ὑπὸ τοῦ Zeller, Fischer καὶ Windelband δημιουργηθείσης παραδόσεως καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν προσεφέρθη καὶ εἰς τὸν ἕτερον ἐκδότην μία καθηγητικὴ ἔδρα. Ὡστε δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ μιᾶς χαϊδελβεργιανῆς σχολῆς ὑπὸ τὴν στενὴν ἔννοιαν. Ἡ φιλοσοφία ἢ ὁποία διδάσκεται κατὰ παράδοσιν ἐν Heidelberg διακρίνεται τὸνναντίον διὰ γνωρισμάτων ἀντικειμενικῶν, τὰ ὁποῖα ἐκφράζουν κυρίως τὴν οὐσίαν τῆς αὐστηρᾶς ἐπιστημονικότητος καὶ τὰ ὁποῖα ὁ Hegel συνήγνωσε διὰ τὸν ἑαυτὸν του κατὰ τρόπον ἐξαιρετικόν· τὰ ἀντικειμενικὰ αὐτὰ γνωρίσματα εἶναι ἡ λογικὴ παιδεία καὶ ἡ ἱστορικὴ μόρφωσις, ἀμφότερα δὲ ἔχουν σήμερον ἴσην σπουδαιότητα. Ἡ ἐπιστημονικὴ φιλοσοφία· πρέπει ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἐξωεπιστημονικὰς «κοσμοθεωρίας» νὰ προκύπτῃ ἐκ τῆς θεωρίας τῆς ἐπιστήμης ἢ, ὡς λέγομεν ἀπὸ τοῦ Zeller, ἐκ τῆς θεωρίας τῆς γνώσεως, καὶ πρέπει νὰ δίδῃ πάντοτε λόγον

δι' ἐκεῖνα τὰ ὅποια συνετελέσθησαν ἤδη εἰς τὸ παρελθὸν πρὸς διασάφησιν τῶν προβλημάτων τῆς.

Μόνον τοιαύτη συνένωσις τῆς συστηματικῆς καὶ ἱστορικῆς ἐργασίας προφυλάσσει ἀπὸ κάθε ἐρασιτεχνισμὸν, ὁ ὅποιος, ὑπὸ ὠρισμένης συνθήκας, δύναται μὲν νὰ εἶναι διεγερτικὸς, διὰ τὸν γενικὸν μάλιστα πνευματικὸν πολιτισμὸν δύναται νὰ ἔχῃ μεγάλην σημασίαν, δὲν συντρέχει ὅμως ἀμέσως εἰς τὴν προκοπὴν τῆς φιλοσοφίας ἢ ὅποια εἶναι ἐπιστήμη, καὶ συνεπῶς διδάσκεται καὶ μαγθάνεται. Δι' αὐτὰ ὁ ἐρασιτεχνισμὸς αὐτὸς δὲν ἔχει καμμίαν θέσιν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν τοῦ πανεπιστημίου.

Ἐκεῖνο τέλος τὸ ὅποιον προσδίδει εἰς τὴν χαϊδελβεργιανὴν παράδοσιν τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς γνώρισμα, εἶναι ἡ ἀξία, ἡ ὅποια ἀπεδόθη ὑπ' αὐτῆς εἰς τὸν γερμανικὸν ἰδεαλισμὸν, ἀπὸ τοῦ Leibniz καὶ τοῦ Kant κυρίως, διὰ τὴν φιλοσοφικὴν διασάφησιν τῶν προβλημάτων τοῦ πολιτισμοῦ. Δι' αὐτοῦ δὲ ἡ φιλοσοφία ὄχι μόνον μένει μακρὰν ἀπὸ κάθε ἐρασιτεχνισμὸν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κάθε λογικιστικὴν, ψυχολογικιστικὴν καὶ ἱστοριοκρατικὴν εἰδίκευσιν. Ἐν τούτοις ἡ χαϊδελβεργιανὴ παράδοσις, οὕτως ἐννοουμένη, φθάνει πολὺ μακρὰν πέραν τῆς Heidelberg. Ἐκ τῆς ἐν Heidelberg δημιουργηθείσης παραδόσεως φιλοσοφικοῦ πνεύματος ἰδρύθη πρὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου ὁ «Λόγος» ὡς διεθνὲς περιοδικὸν τῆς φιλοσοφίας τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ πρακτικὸς σκοπὸς τῶν χαϊδελβεργιανῶν πραγματειῶν καθορίζεται κάλλιστα ἐν σχέσει πρὸς τὸ περιοδικὸν «Logos». Ἔργασίαι αἱ ὅποια εἶναι πολὺ ἐκτενεῖς διὰ τὸν «Λόγον» θὰ δημοσιεύωνται εἰς τὴν σειρὰν τῶν χαϊδελβεργιανῶν πραγματειῶν. Οὕτως ἐλπίζομεν, ὅτι ἡ νέα προσπάθεια θὰ ὑπηρετήσῃ μίαν αὐστηρῶς ἐπιστημονικὴν καὶ συνάμα ἰδεοκρατικῶς διεπομένην κοσμοθεωρίαν, ἐξ ἄλλου δὲ, ὅπως εἰς τὸν «Λόγον», οὕτω πως καὶ εἰς τὴν σειρὰν αὐτὴν θὰ εἶναι εὐπρόσδεκτοι πραγματεῖαι ὄλων τῶν φιλοσοφικῶν κατευθύνσεων.

Heidelberg, τὴν 200 ἐπέτειον τῶν γενεθλίων τοῦ Kant, Ernst Hoffmann, Heinrich Rickert.

Τὴν σειρὰν τῶν φιλοσοφικῶν πραγματειῶν τῆς Heidelberg ἀνοίγει ὁ Rickert μὲ τὴν μελέτην του «Das Eine, die Einheit und die Eins», ὅπου ἐξετάζει κυρίως προβλήματα τῆς φιλοσοφίας τῆς μαθηματικῆς. Κατόπιν δὲ ἀκολουθεῖ πραγματεία τοῦ ἐγγελιανοῦ ὑφηγητοῦ καὶ ἐκδότου τῶν ἔργων τοῦ Hegel, Hermann Glockner, «Der Begriff in

Hegels Philosophie», έπειτα ή πραγματεία του Hoffmann «die Sprache und die archaische Logik» και ή πραγματεία του τακτ. καθηγητού της φιλοσοφίας Eugen Herigel «Urstoff und Urform» και άλλαι πραγματείαι άλλων καθηγητῶν και ύφηγητῶν.

Και μόνον τὸ γεγονός, ὅτι αἱ εἰς τὴν σειράν αὐτὴν δημοσιευθεῖσαι μέχρι σήμερον πραγματείαι προέρχονται κυρίως ἀπὸ καθηγητὰς τῆς φιλοσοφίας και κατ' ἐκλογήν μόνον ἀπὸ ύφηγητὰς ἀρκεῖ διὰ νὰ πιστοποιήσῃ τὴν σημασίαν τὴν ἀποδιδομένην εἰς τὰς πραγματείας αὐτάς. Ἐς σημειωθῆ ὅτι εἶμαι ὁ μόνος ξένος τοῦ ὁποίου ἐδημοσιεύθη ἐργασία εἰς τὴν φιλοσοφικὴν αὐτὴν σειράν, και τοι ἐπρόκειτο ἀπλῶς περὶ τῆς συνεπτυγμένης μορφῆς τῆς διδακτορικῆς μου διατριβῆς. Συγκεκριμένως δὲ περὶ τῶν γερμανικῶν μου μελετῶν ἐξεφράσθησαν ὡς ἐξῆς οἱ καθηγηταὶ Rickert και Hoffmann. «Τὸν Ι. Θεοδωρακόπουλον γνωρίζομεν ἄριστα ἐκ πολυετοῦς προσωπικῆς ἐπικοινωνίας, ἐκ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὰς ἀσκήσεις τοῦ φροντιστηρίου μας, ἐκ τῆς συνεργασίας του εἰς τὸν στενὸν μας κύκλον ἐργασίας (Graeca) και ἐκ τῶν δύο του γερμανικῶν συγγραμμάτων περὶ τῆς διαλεκτικῆς τοῦ ὄντος παρὰ Πλάτωνι και περ τῆς μεσαφυσικῆς τοῦ ὄντος παρὰ Πλωτίνῳ. Σύμφωνα με τὰς μέχρι τοῦδε ἐπιστημονικὰς του ἐργασίας τὸν θεωροῦμεν, τόσον διὰ τὴν παραγωγικὴν του δύναμιν, ὅσον και διὰ τὰς συγγραφικὰς του ἱκανότητας, ἐπιστήμονα ἐξαιρετικῆς μορφώσεως και ἄξιον διὰ τὴν ἀνάληψιν μιᾶς ἀκαδημαϊκῆς ἑδρας. Εἰς τὸν συγγραφέα τῆς διαλεκτικῆς τοῦ ὄντος παρὰ Πλάτωνι και τῆς μεταφυσικῆς τοῦ ὄντος παρὰ Πλωτίνῳ συνενώνεται ἡ καλῶς ἀνεπτυγμένη δύναμις τῆς συστηματικῆς σκέψεως με τὴν βεβαίαν ἐρμηνευτικὴν δύναμιν τῶν πηγῶν και με τὴν καλλιτεχνικὴν ἰδιοφυίαν. Ἐχει τὴν δύναμιν νὰ βλέπῃ τὸν κόσμον και τὴν ἐπιστήμην διὰ τοῦ βλέμματος τῆς φιλοσοφίας και νὰ ἀναπτύξῃ διὰ τῆς φιλοσοφίας τὴν κοσμοθεωρίαν του και νὰ διαμορφώσῃ τὴν ζωὴν του. Πάντα ταῦτα συγκεντρούμενα δημιουργοῦν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἔθεσεν ἤδη τὰ θεμέλια τοῦ μελλοντικοῦ ἔργου τῆς ζωῆς του».

Ἦδη οἱ συντάξαντες τὴν εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν εὕρισκουν, ὅτι ἡ πραγματεία μου περὶ τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Πλάτωνος «εἶναι πλημμελὴς κατὰ τὰς ἀρχὰς και τὰς προϋποθέσεις τὰς μὴ στοιχοῦσας πρὸς τὴν αὐστηρὰν ἔρευναν και χρῆσιν τῶν πηγῶν. Στερεῖται δηλαδὴ τῆς προσηκούσης μεθόδου, ἡ δὲ σφαλερὰ μέθοδος δὲν δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ὀρθὰ συμπεράσματα». Οἱ ἀντιπροσωπεύοντες τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὸ

πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν εὐρίσκουν, ὅτι εἰς τὴν πραγματείαν μου περὶ τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Πλάτωνος «συμπλέκονται παντοῖα ζητήματα, ἅτινα καὶ ἐκτενῶς ἐκτίθενται, καὶ χαλαρῶς πρὸς ἄλληλα συνάπτονται, ὥστε νὰ μὴ ἄγωσι μετὰ λογικῆς ἀκολουθίας εἰς τὸ ζητούμενον», ὅτι ἡ πραγματεία μου «παρέχει θεωρίας οὐχὶ πλατωνικᾶς, ἀλλὰ νεωτέρας», ὅτι «εἰ καὶ ὁ συγγραφεὺς ποιεῖται παραπομπὰς εἰς διαφόρους διαλόγους τοῦ Πλάτωνος ὅμως οὔτε λαμβάνει αὐτὰς πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν, οὔτε ὀρθῶς ἐρμηνεύει καὶ ὅτι ὁ συγγραφεὺς, περιπίπτει, ὡς μὴ ὀφείλε εἰς τὸ, κυρίως ὑπὸ τῶν νεωτέρων διαπραττόμενον, ἀμάρτημα τοῦ θεωρεῖν τὰ ἀρχαῖα φιλοσοφήματα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν νεωτέρων καὶ κατ' ἀκολουθίαν τοῦ ὑποβάλλειν εἰς τοὺς παλαιούς φιλοσόφους ἀλλότρια ἐκείνων διανοήματα». Δηλαδή μὲ κατακρίνουν οἱ κ.κ. κριταὶ μου διὰ λογικᾶς καὶ ἐρμηνευτικᾶς ἐλλείψεις.

Πρὶν προβῶ εἰς τὴν ἐκ τοῦ συστάδην ἀναίρεσιν ὄλων τῶν κατὰ τῆς πραγματείας μου περὶ τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Πλάτωνος διατυπωθεισῶν ἀντιρρήσεων καὶ μομφῶν ἐκ μέρους τῶν συνταξάντων τὴν εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν εἶμαι ὡς ἐκ τούτου ἠναγκασμένος νὰ ἐκθέσω τὴν μέθοδον τὴν ὁποίαν ἠκολούθησα εἰς τὰς δύο ἱστορικᾶς μου μελέτας καὶ τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ τοιαύτη μέθοδος ἐν τῇ συγχρόνῳ ἐρευνῇ τῆς ἱστορίας τοῦ πνεύματος.

Ἐκ τῶν παρατηρήσεων αἱ ὁποῖαι γίνονται εἰς τὴν εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν καταφαίνεται, ὅτι οἱ συντάξαντες αὐτὴν παραμένουν, προκειμένου περὶ τῶν προβλημάτων τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ εἰδικῶς τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος, δογματικῶς πιστοὶ εἰς τὰ διδάγματα τοῦ Zeller, ἂν καὶ ὁ κ. Θ. Βορέας ἔχει γράψει διατριβὴν ἀντιτασσομένην πρὸς τὸν Zeller, εἰς πολλὰ δὲ σημεῖα ἀντιφάσκουσαν καὶ πρὸς τὰς παρατηρήσεις του ἐν τῇ εἰσηγητικῇ ἐκθέσει. Ἀλλὰ τῷ ὄντι οὔτε τοῦ Zeller τὸ πνεῦμα διερμηνεύουν, διότι ὁ μὲν Zeller εἶναι μέγας ἱστορικὸς τοῦ πνεύματος, οἱ δὲ ἀντιπροσωπεύοντες τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν εἶναι φίλοι τοῦ γράμματος καὶ τῶν λέξεων.

Κανεὶς βεβαίως δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ ὑψώσῃ τὸ ἀνάστημά του καὶ νὰ ἀντιπαραταχθῇ εἰς τὸ συνολικὸν ἔργον τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ γίγαντος, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Zeller καὶ ἐντεῦθεν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι πολλὰ εἰδικὰ θέματα τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας προσέλαβαν ὄψιν ἐντελῶς διαφορετικὴν ἀπὸ ἐκείνην τοῦ Zeller, συνετελέσθησαν δύο σπουδαιότατα ἐπιστημονικὰ γεγονότα· πρῶτον μὲν ἀνεπτύχθη ἡ ἰδιαιτέρα ἐκείνη ἱστορικὴ μέθοδος ἡ ὁποία ἐρμηνεύει τὰ κείμενα μόνον ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα,

ὡς πρὸς τὸ καθαρὸν αὐτῶν νόημα, καὶ δεύτερον ἀνεγεννήθη ἐν Γερμανίᾳ τὸ φιλοσοφικὸν φρόνημα διὰ τοῦ νεοκαντιανισμοῦ. Τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ἱστορικῆς ἐρμηνείας, περὶ τοῦ ὁποίου ὀμιλῶ, ἐθεμελιώθη ὑπὸ τοῦ Wilhelm Dilthey, ὁ ὁποῖος, διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ πνεύματος καὶ γενικῶς περὶ τῶν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν, ἀνέτρεψεν, ἢ τοῦλάχιστον παρεμέρισε, τὴν προηγουμένην ἀφηγηματικὴν καὶ διὰ τὴν χρονολογικὴν μόνον σειράν τῶν ἱστορικῶν πραγμάτων ἐνδιαφερομένην μέθοδον καὶ εἰσήγαγε τὴν τελεολογικὴν μέθοδον τοῦ κατανοεῖν τὴν ἱστορίαν, δηλαδή ἐπέβη τὴν ὁποία ἐνδιαφέρεται περισσότερο διὰ τὰ νοήματα, διὰ τὰ πνευματικὰ περιεχόμενα τῶν κειμένων καὶ διὰ τὰς πνευματικὰς ἀξίας τῶν ἐποχῶν εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκουν τὰ κείμενα. Ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ ἐννοεῖν τὴν ἱστορίαν δὲν ἦτο βεβαίως δυνατὸν νὰ γεννηθῆ, ἂν δὲν ἀνεγεννᾶτο καὶ τὸ φιλοσοφικὸν φρόνημα, διότι μόνον μὲ τὴν ἀναγέννησιν ὠρισμένων ἐννοιῶν τῆς συστηματικῆς φιλοσοφίας κατωρθώθη νὰ ἀνακαλυφθοῦν καὶ νὰ ἀναφανοῦν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν συνείδησιν τὰ νοήματα τῆς φιλοσοφίας τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν νεωτέρων, τὰ ὁποία εἶχον ταφῆ ὑπὸ τὸν φόρτον τῶν εἰδικῶν ἱστορικῶν γνώσεων τὰς ὁποίας ἀπέκτησεν ὁ 19^{ος} αἰὼν. Ἡ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας κατὰ τοῦτο ἀκριβῶς πρέπει νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὴν λοιπὴν ἱστορίαν, ὅτι δεόν νὰ μὴν εἶναι ἀπλῆ ἀφηγηματικὴ σειρά γεγονότων, ἀλλὰ ἀνάπτυξις τῶν νοημάτων τῶν κειμένων. Τοῦτο δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ μόνον ἂν ὁ ἀναπτύσσων αὐτὰ διακατέχεται ἀπὸ φιλοσοφικὸν ἔρωτα δαμαζόμενον ὁμῶς ὑπὸ φιλοσοφικοῦ φρονήματος. Τὸ δὲ φιλοσοφικὸν φρόνημα συνίσταται πάντοτε εἰς ὠρισμένας ἀρχὰς συστηματικῆς σκέψεως. Τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα χωρὶς τὴν πνοὴν τῶν ἐρμηνευτῶν εἶναι νεκρά. Οὕτως ἦσαν νεκρά καὶ ἄφωνα τὰ κείμενα καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα, διότι οἱ ἀναγιγνώσκοντες αὐτὰ ἐστεροῦντο ἐρμηνευτικῆς καὶ φιλοσοφικῆς πνοῆς· ἀνέζησαν δὲ τὰ κείμενα κατὰ τὴν ἀναγέννησιν, ὅταν καὶ ἡ ψυχὴ τῶν ἀναγνωστῶν καὶ τῶν ἐρμηνευτῶν τῶν κειμένων εἶχεν ἀναζήσῃ. Κατὰ δευτέραν δὲ φοράν ἀνεγεννήθησαν τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς γερμανικῆς ἰδεοκρατίας, καὶ εἰδικῶς εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Schelling, τοῦ Hegel καὶ τοῦ Schleiermacher. Κυρίως οἱ δύο τελευταῖοι ἀπεκάλυψαν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν τὸ πνεῦμα τῶν πλατωνικῶν διαλόγων, ἀπεμάκρυναν μὲ τὴν δύναμιν τῆς πνευματικῆς αὐτῶν πνοῆς τοὺς τύπους, οἱ ὁποῖοι εἶχαν συσσωρευθῆ γύρω ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα κείμενα, καὶ ἐφανέρωσαν τὰ νοήματα τῶν κειμένων. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν

θα ήτο δυνατόν αν και ο Hegel και ο Schleiermacher δεν διαπνέοντο υπό ιδίου φιλοσοφικού πνεύματος, αν ή προσωπικότης των δεν διακρίνετο με άκματον φιλοσοφικόν φρόνημα, τὸ ὁποῖον, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ήτο διάφορον ἀπὸ τὸ φρόνημα τῶν ἀρχαίων, εἶχε και τήν δύναμιν ν' ἀναστήσῃ τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων. Καί ὁμως και ο Hegel και ο Schleiermacher ἐπολεμήθησαν δεινότατα υπό τῶν φιλολόγων τῆς ἐποχῆς των, διότι τάχα παρενόησαν και παρεβίασαν τὰ κείμενα. Ἡ εἰδική ἱστορικῆ ἔρευνα δὲν ἐνέκρινε ταύτην ἢ ἐκείνην τήν ἐλευθέραν ἐρμηνείαν τῶν κειμένων γενομένην υπό τοῦ Hegel ἢ υπό τοῦ Schleiermacher. Ἀλλά ποῖαν σημασίαν εἶχον αἱ ἀντιρρήσεις αὐταὶ τῶν εἰδικῶν φιλολόγων τήν στιγμὴν καθ' ἣν ἢ ἀμέσως ἐπομένη γενεὰ και τῶν φιλολόγων ἐτρέψῃ με τὸ πνεῦμα ποῦ ἔδωκαν εἰς τὰ κείμενα οἱ Hegel και Schleiermacher; Τί σημασίαν εἶχε διὰ τοὺς δημιουργοὺς αὐτοῦ τοῦ ἱστορικοῦ πνεύματος αν ὁ εἰς ἢ ὁ ἄλλος φιλόλογος, ἀκριβολογῶν ἐπὶ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ χωρίου, δὲν παρεδέχετο τήν ἐρμηνείαν τήν φιλοσοφικὴν τοῦ Hegel και Schleiermacher; Καί ποῖος μπορεῖ νὰ καυχηθῆται σήμερον ἀκόμη, ὅτι κατενόησε τὸν Πλάτωνα ἀρτιώτερον ἀπὸ τὸν Hegel και τὸν Schleiermacher.

Βεβαίως ὁ ἐρμηνεύων κείμενα πρέπει νὰ ἔχη φιλολογικὴν γνῶσιν τῶν κειμένων, εἶναι μάλιστα ἀνάγκη νὰ ἔχη και εἰδικὰς φιλολογικὰς γνώσεις και γνῶσιν τῶν εἰδικῶν φιλολογικῶν μεθόδων. Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ εἶναι διὰ τὸν φιλοσοφικὸν ἐρμηνευτὴν τῶν φιλοσοφικῶν κειμένων, ἀπλᾶ μέσα διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σκοπὸν του, δηλαδή εἰς τήν ἀνάστασιν τοῦ πνεύματος τῶν κειμένων, ἢ ὁποῖα γίνεται ὄχι διότι ὑπάρχουν εἰδικαὶ φιλολογικαὶ μέθοδοι (διότι τοιαῦτα μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν χωρὶς νὰ ἔχουν ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα τήν ἀναγέννησιν τοῦ πνεύματος τῶν κειμένων), ἀλλὰ διότι ὁ ἐρμηνεύων διαπνέεται ἀπὸ κάποιο ἰδιαιτέρον φρόνημα, τὸ ὁποῖον κραταιοῦται μὲν ἅμα πλησιάζει τὰ κείμενα, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου τὰ κείμενα ἀνεγείρονται ἀπὸ τὸν ἱστορικὸν αὐτῶν ὕπνον μόνον με τὸ ζωογόνον πνεῦμα τοῦ θεωροῦντος αὐτὰ. Ἐπειδὴ δὲ και ἐγὼ δὲν ἔβηκα ποτὲ ὡς ἐπιστημονικὸν μου σκοπὸν τήν ἀνατυπωτικὴν ἐπανάληψιν τῶν κειμένων, ἀλλὰ μόνον τήν ἀναγέννησιν τοῦ πνεύματος αὐτῶν, διὰ τοῦτο ὄχι μόνον δικαιούμαι νὰ θραύω τὸ γράμμα τοῦ κειμένου, τὸ ὁποῖον «κτείνει», ἀλλὰ και ν' ἀναπτύσσω τὸν «νοῦν», τὸ νόημα, τὸ ὁποῖον «ζωοποιεῖ» και μάλιστα εἰ δυνατόν μέχρι τῶν ἐλαχίστων διακρίσεων αἰτινες θα ἐνυπῆρχον δυνάμει εἰς τὰ

ἀρχικά νοήματα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Πλωτίνου, καὶ διὰ τὰς ὁποίας οἱ συντάξαντες τὴν ἀπορριπτικὴν ἐκθεσιν μὲ ἐθεώρησαν ἄξιον κατακρίσεως. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ νομισθῆ, ἔτι καινοτομῶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, δηλαδὴ ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐρμηνείας, (διότι εἰς τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρμηνείας καινοτομῶ καὶ διαφέρω ἀπὸ τοὺς διδασκάλους μου εἰς τὴν φιλοσοφίαν) πρέπει νὰ ἐξηγήσω πῶς ἀνεγεννήθη ἐν Γερμανίᾳ ἡ φιλοσοφικὴ κατανόησις τῶν ἀρχαίων κειμένων καὶ εἰδικῶς τοῦ Πλάτωνος κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν, τὴν ὁποίαν οἱ συντάξαντες τὴν ἀπορριπτικὴν ἐκθεσιν διαγράφουν ἀπὸ τὴν πλατωνολογίαν, ἔχι διὰ νὰ προχωρήσουν τάχα πρὸς τὰ ἔμπροσ, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκετο ἡ πλατωνολογία πρὸ πενήκοντα ἐτῶν, ὅποτε ὁ Πλάτων ἐθεωρεῖτο ὡς κάποιος σεβάσμιος ἐκκλησιαστικὸς πατήρ. Ἀπαρχὴν εἰς τὴν βαθυτέραν φιλοσοφικὴν κατανόησιν τοῦ Πλάτωνος ἀπετέλεσεν ἡ πολυκροτος μελέτη τοῦ ἴδρυτοῦ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ Marburg Hermann Cohen, «Platos Ideenlehre und die Mathematik» διὰ τῆς ὁποίας ἀνεσύρθη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἐπιστημονικῆς συνειδήσεως ἡ θεωρία τοῦ Πλάτωνος περὶ τῶν ἰδεῶν καὶ περὶ τῶν μαθηματικῶν ἐννοιῶν. Τὰς ὑπὸ τοῦ Cohen τεθείσας μεθόδους διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ Πλάτωνος ἀνέπτυξεν ὁ Natorp εἰς τὸ ἀνατρεπτικὸν αὐτοῦ ἔργον «Platos Ideenlehre», ὅπου ὁ Natorp δίδει εὐρεῖαν φιλοσοφικὴν ἐρμηνείαν ὅλων τῶν νοημάτων τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ Natorp, τὸ ὁποῖον ἐπολεμήθη λυσιπῶς μόλις εἶδε τὸ φῶς τοῦ κόσμου, θεωρεῖται σήμερον, καὶ ὑπὸ τῶν εἰσέτι ἀντιφρονούντων πρὸς αὐτὸ, ὡς τὸ κυριώτερον αἷτιον ἀναγεννήσεως τῶν πλατωνικῶν διανοημάτων. Ὁλη ἡ σημερινὴ φιλοσοφικὴ ἔρευνα περὶ Πλάτωνος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ φιλολογικὴ (διότι ἡ ἀνάστασις τῶν νοημάτων ἔδωκε ζωὴν καὶ εἰς τοὺς τύπους) ὀφείλεται εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν τοῦ Natorp. Ὁ Natorp ἔκαμε διὰ τὴν ἐποχὴν μας ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔπραξεν ὁ Schleiermacher διὰ τὴν ἐποχὴν του. Ἀπήλλαξε τὰ πλατωνικὰ νοήματα ἀπὸ τὸν φόρτον τῶν εἰδικῶν ἱστορικῶν φιλολογικῶν γνώσεων, καὶ μὲ τὴν ἄμεσον καὶ γόνιμον φιλολογικὴν καὶ φιλοσοφικὴν συναναστροφὴν του πρὸς τὰ κείμενα ἐπανέφερεν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ φιλοσοφικὴν μας συνείδησιν τὰ ὡς νεκρὰ θεωρούμενα πλατωνικὰ νοήματα. Εἶναι γνωστὸν τι ἐπηκολούθησε μετὰ τὸν Natorp. Ὅλα τὰ φιλοσοφικὰ κεφάλαια, ἡ λογικὴ, ἡ ἠθικὴ, ἡ αἰσθητικὴ, ἡ φιλοσοφία.

τῆς παιδαγωγικῆς, τῆς πολιτείας, ἢ φιλοσοφία τοῦ μύθου καὶ ἢ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας προσέλαβαν ὅλως διαφορετικὸν χαρακτήρα, διότι ὅλα αὐτὰ τὰ κεφάλαια τῆς φιλοσοφίας διεφωτίσθησαν μὲ κάποιον κλασσικὸν φῶς καὶ διὰ τοῦ ἔργου τοῦ Natorp καὶ διὰ πολυπληθῶν ἄλλων ἔργων περὶ τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ εἰδικῶς περὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος.

Πῶς εἶναι δυνατόν ν' ἀρνηθῆ κανεὶς ὅλην τὴν ἐργασίαν τὴν ὁποίαν κατέβαλαν δύο σχεδὸν ἐπιστημονικαὶ γενεαὶ διὰ ν' ἀντικρούσῃ ἓνα ὑποψήφιον ἐπὶ ὕψηλῆς; ἢ μάλλον πῶς εἶναι δυνατόν ν' ἀπορρίψῃ κανεὶς τὸ ἔργον δύο γενεῶν εἰς τὴν ἐπιστήμην διὰ ν' ἀπωθήσῃ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πάνεπιστήμιον τὸ ὁποῖον μόνον ὡς παλαίστρα τοῦ λόγου εἶναι δυνατόν νὰ ἐννοηθῆ καὶ οὐχὶ ὡς καταφύγιον μερικῶν ἀκάρπων ἀρχαιοφίλων, οἱ ὁποῖοι προβάλλουν ἑαυτοὺς ὡς φρουροὺς τῆς παλαιᾶς σοφίας; Τῆς παλαιᾶς σοφίας πραγματικοὶ φίλοι εἶνε μόνον οἱ διασπῶντες τὸ γράμμα καὶ ἐννοοῦντες τὸ πνεῦμα, ἐνῶ οἱ ἡμέτεροι ἀρχαιοφίλοι προσκολλῶνται εἰς τοὺς τύπους, λατρεύουν αὐτοὺς ὡς εἰδῶλα καὶ ἀφορίζουν ὅλους ὅσοι καταρρίπτουν τὰ εἰδῶλα καὶ πιστεύουν μόνον εἰς τὸ πνεῦμα. Τοιούτων κακῶν φίλων δὲν ἔχει ἀνάγκη ἢ παλαιὰ σοφία, ἢ ὁποία καὶ ἂν ἀκόμη ταφῆ, ὅπως ἐτάφη τὸν μεσαίωνα, καὶ ἐγκλεισθῆ εἰς τὸν τύμβον τοῦ δόγματος, δὲν ἀποθνήσκῃ, ἀλλὰ ἀναζῆ μόνις εὐρεθοῦν ψυχαὶ ἀκμαῖαι καὶ νέαι; Πῶς εἶναι δυνατόν ν' ἀπορρίψῃ ὁ κ. Θ. Βορέας, τοῦ ὁποίου τὸ σύνολον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας συνοψίζεται εἰς μίαν διδακτορικὴν διατριβήν, εἰς πανηγυρικοὺς λόγους καὶ εἰς μερικὰς ὁρολογικὰς παρατηρήσεις ὅπου προσπαθεῖ νὰ μᾶς πείσῃ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ λέγωμεν «τελεολογία», ἀλλὰ «τελολογία» καὶ τὰ τοιαῦτα, τὴν ἐργασίαν τῶν δύο τελευταίων ἐπιστημονικῶν γενεῶν ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζομαι καὶ ἐγὼ εἰς τὴν πραγματείαν μου περὶ τῆς διαλεκτικῆς τοῦ ὄντος παρὰ Πλάτωνι; Τί ἔχουν ν' ἀντιτάξουν οἱ συντάξαντες τὴν ἀπορριπτικὴν ἐκθέσιν κατὰ τῶν ἔργων τὰ ὁποῖα διέπουν τὴν ἐπιστημονικὴν κίνησιν καὶ τῶν ὁποίων τὸ πνεῦμα πληροῖ σήμερον τὸν ἐπιστημονικὸν ὀρίζοντα καὶ τὰ ὁποῖα διακαθορίζουν κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν ὁλόκληρον τὴν πλατωνολογίαν; Ποίας ἐπιστημονικᾶς ἐργασίας ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ὁ κ. Θ. Βορέας, ἐκτὸς τῆς ἀπορριπτικῆς ἐκθέσεως ἢ ὁποία ἀποτελεῖ τῷ ὄντι τὴν ἐκτενεστέραν του πραγματείαν, κατὰ τῶν ἔργων τοῦ Hermann Cohen, ἰδρυτοῦ τῆς ἰσχυροτάτης φιλοσοφικῆς σχολῆς κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν ἐν

Γερμανία ἢ καὶ κατὰ τῶν ἔργων τῶν ἄλλων ἰδρυτῶν τῶν δύο ἐπίσης σπουδαίων φιλοσοφικῶν νεοκαντιανῶν σχολῶν ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ τῶν ὁποίων κυρίως στηρίζω τὴν ἐργασίαν μου περὶ Πλάτωνος: Ἀναφέρω μόνον τὰ σπουδαιότερα ἔργα ἐπὶ τῶν ὁποίων πάντως στηρίζομαι καὶ τῶν ὁποίων οἱ συγγραφεῖς εἶναι ἢ φιλοσοφικαὶ κορυφαὶ ἢ ἐπιστήμονες ἡδυσμενιστικῆς κύρου α) Hermann Cohen, Platos Ideenlehre und die Mathematik, β) Nicolai Hartmann, Platos Logik des Seins, γ) Paul Natorp, Platos Ideenlehre, δ) Ernst Hoffmann, Geschichte der griechischen Philosophie I καὶ 2 μέρος, ε) Constantin Ritter, Platon, sein Leben, seine Schriften und Lehre (τόμ. 1—2), ζ) Robin, La théorie platonicienne de l'amour, η) Wilamowitz «Platon, sein Leben und seine Lehre, τοῦ ἴδιου, der griechische und der platonische Staatsgedanke, θ) Heinrich Bart, die Seele in der Philosophie Platos καὶ θ) Ernst Cassirer, Geschichte der griechischen Philosophie bis Platon.

Ἐναντίον ὅλων τῶν ἐπιστημόνων τούτων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι ζοῦν καὶ διέπουν τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν καὶ τὸ φιλοσοφικὸν φρόνημα ἐν Γερμανίᾳ, δὲν ἔχουν τίποτε ν' ἀντιτάξουν οἱ συντάξαντες τὴν ἀπορριπτικὴν ἐκθεσιν, ἐνῶ κατὰ τῆς ἰδικῆς μου πραγματείας, ἣ ὁποία ὅσαδήποτε ἴδια χαρακτηριστικὰ καὶ ἂν ἔχη, πάντως εἶναι προφανές, ὅτι συνεχίζει μίαν μακρὰν ἐπιστημονικὴν παράδοσιν, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐξετιμήθη ἰδιαίτερος ἐν Γερμανίᾳ, προβάλλουν σειράν ἀντιρρήσεων, αἱ ὁποῖαι ὅλαι συγκεντροῦνται εἰς μίαν καὶ μόνην, ὅτι ἐρμηνεύω τὰ κείμενα κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν νεωτέρων ξένων, δηλαδή τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων ἀνδρῶν, καὶ συνεπῶς ἂν καὶ εἶμαι ἀξιέπαινος, ἐν τούτοις μὲ θεωροῦν «ἀκατάλληλον διὰ τὸ ἔργον τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ διδασκάλου». Ἡ σειρά τῶν σχολαστικῶν παρατηρήσεων καὶ μομφῶν ἐπὶ ζηνισμῷ ἔπρεπε νὰ ἐπιστεγασθῆ με κάποιον πομπώδη λόγον καὶ ἰδοῦ, ὅτι ὁ ὑπὸ κρίσιν συγγραφεὺς «ἀπορρίπτεται μετὰ πολλῶν ἐπαίνων». Αὐτὸ εἶναι τὸ συμπέρασμα εἰς τὸ ὁποῖον καταλήγουν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Εἶναι ὁμολογουμένως κρίμα, ὅτι οἱ «φιλοσοφοῦντες παρ' ἡμῖν» ἐμφοροῦνται ὑπὸ τόσο ἀποπνικτικοῦ πνεύματος.